

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania E. N.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Zielonej Górze
o zasiłek chorobowy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14
maja 2025 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w
Zielonej Górze
z dnia 27 marca 2024 r., sygn. akt IV Ua - upr 43/23,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Zielonej Górze wyrokiem z 27 marca 2024 r., IV Ua-upr 43/23 oddalił apelację E. N. (odwołująca się) od wyroku Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z 21 marca 2023 r., IV U-upr 325/22 oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zielonej Górze (organ rentowy) z dnia 6 października 2022 r., znak: [...], odmawiającej E. N. prawa do zasiłku chorobowego za szczegółowo wymienione w tej decyzji okresy: od 2 maja 2019 r. do 31 marca 2020 r.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń. Odwołująca się podlegała dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej od 1 lutego 2012 r. W okresie do dnia 7

stycznia 2019 r. odwołująca się była uprawniona do zasiłku chorobowego; z tym dniem wykorzystała 182 dni okresu zasiłkowego. Następnie wystąpiła z roszczeniem o zasiłek chorobowy od dnia 9 stycznia 2019 r. Decyzją z dnia 29 marca 2019 r., znak: [...] Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zielonej Górze odmówił odwołującej prawa do zasiłku chorobowego za okres od 9 stycznia 2019 r. do 20 stycznia 2019 r. Wyrokiem z 11 lipca 2019 r., IV U 154/19, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie E. N. od powyższej decyzji. W uzasadnieniu orzeczenia sąd wskazał, że od dnia 9 stycznia 2019 r. nie otworzył się dla odwołującej się nowy okres zasiłkowy. Apelacja E. N. od powyższego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w Zielonej Górze, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, z 29 października 2019 r., IV Ua 20/19. Natomiast decyzją z dnia 5 kwietnia 2019 r., znak: [...] Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zielonej Górze odmówił odwołującej się prawa do zasiłku chorobowego za okres od 5 lutego 2019 r. do 31 marca 2019 r.

Decyzją z 20 maja 2019 r., znak: [...], pozwany odmówił odwołującej się prawa do zasiłku chorobowego za okres od 3 kwietnia 2019 r. do 22 kwietnia 2019 r. Wyrokiem z 28 listopada 2019 r., IV U 155/19, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołania E. N. od powyższych decyzji. W uzasadnieniu tego wyroku sąd powołał się na argument zawarty w uzasadnieniu prawomocnego wyroku z 11 lipca 2019 r., IV U 154/19, dotyczący tego, że nie otworzył się nowy okres zasiłkowy. Wyrokiem z 4 marca 2020 r., IV Ua 5/20, wydanym wskutek apelacji odwołującej się, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uchylił zaskarżony wyrok z 28 listopada 2019 r. w całości i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z 23 marca 2021 r., IV U 153/20, Sąd Rejonowy oddalił odwołania. Wyrok jest prawomocny.

Jak ustalił Sąd pierwszej instancji, opłacając składki należne za miesiąc styczeń 2019 r. E. N. pomniejszyła ją proporcjonalnie z uwagi na niezdolność do pracy stwierdzoną zaświadczeniem lekarskim, w tym również za okres od 9 stycznia 2019 r. do 20 stycznia 2019 r. za który nie uzyskała prawa do zasiłku chorobowego. Z uwagi na prawomocne rozstrzygnięcia sądów, pismem z 25 lipca

2022 r., odwołująca się została wezwana przez organ rentowy do złożenia korekt dokumentów rozliczeniowych ZUS DRA za miesiące od stycznia do kwietnia 2019 r. E. N. nie złożyła korekt. W piśmie z dnia 3 sierpnia 2022 r. wskazała, że wszystkie dokumenty rozliczeniowe ZUS DRA, w tym za 2019 r. zostały sporządzone prawidłowo, a prośba o złożenie ich korekt za styczeń 2019 r. oraz od lutego do kwietnia 2019 r. jest bezpodstawną. Podała również, że wszystkie składki zostały naliczone w prawidłowej wysokości oraz w terminie opłacone, dlatego nie ma podstaw do sporządzenia korekt. W związku z powyższym organ rentowy sporządził dokumenty rozliczeniowe ZUS DRA za wymienione miesiące z urzędu, o czym poinformował odwołującą się pismem z 11 sierpnia 2022 r. W piśmie tym organ rentowy powiadomił ponadto odwołującą, że niezdolność do pracy nie zwolniła jej z obowiązku opłacania składek w pełnej wysokości, gdyż zgodnie z obowiązującymi przepisami podstawę wymiaru składek za czas choroby może pomniejszyć jedynie osoba zgłoszona do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego i mająca prawo do wypłaty zasiłku.

Odwołująca się nie wystąpiła z wnioskiem o wydanie decyzji o ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za te miesiące, o której to możliwości została pouczona. Organ rentowy stwierdził, że E. N. podlegała ubezpieczeniu chorobowemu w okresach od 1 lutego 2012 r. do 7 stycznia 2019 r. oraz od 1 sierpnia 2019 r. do 31 sierpnia 2019 r. Ponadto w związku z korektami za miesiące od stycznia do kwietnia 2019 r. składki zostały opłacone w zaniżonej wysokości. Podstawy za miesiące od maja 2019 r. do marca 2020 r. zostały wykazane w zaniżonej wysokości (jako zmniejszone o nieprzysługujące zasiłki chorobowe).

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że przedmiotem rozstrzygnięcia było ustalenie, czy odwołująca się spełnia wszystkie przesłanki uzyskania prawa do zasiłku chorobowego za okresy wskazane w zaskarżonej decyzji. Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołująca się pomniejszyła podstawę wymiaru składek za styczeń 2019 r., uwzględniając okres niezdolności do pracy, za który odmówiono jej prawa do zasiłku. Tym samym dobrowolne ubezpieczenie chorobowe ustało od 8 stycznia 2019 r., tj. od dnia następującego po dniu, za który zasiłek przysługiwał. Według poczynionych w sprawie ustaleń dzień 7 stycznia 2019 r. był 181 dniem okresu

zasiłku chorobowego odwołującej się, co wynikało również z prawomocnego orzeczenia Sądu Rejonowego w Zielonej Górze, IV U 154/19.

Odwołująca się, mimo wezwania organu rentowego nie dokonała korekt deklaracji i nie uregulowała składek w prawidłowej, należnej wysokości. Składki odwołującej się zostały w rezultacie opłacone w wysokości niższej niż należna, co spowodowało ustanie podlegania dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Opłacenie składki w nienależnej wysokości powoduje skutek w postaci ustania dobrowolnego ubezpieczenia od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, za który nie opłacono w terminie składki w należnej wysokości.

Sąd Okręgowy odnosząc się do kwestii pomniejszenia przez odwołującą się podstawy wymiaru składek, w sytuacji gdy nie była ona uprawniona do zasiłku chorobowego wskazał, że niezdolność do pracy spowodowana chorobą nie zawsze zwalnia ubezpieczonego z opłacania składek w pełnej wysokości. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, za czas choroby, może pomniejszyć jedynie osoba zgłoszona do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, mająca prawo do zasiłku chorobowego. Oznacza to, że samo zwolnienie lekarskie i choroba przedsiębiorcy nie są jedynym kryterium obniżenia składek ZUS, jest nim przede wszystkim prawo do zasiłku chorobowego.

W sytuacji gdy za okresy niezdolności do pracy nie przysługiwało odwołującej się prawo do zasiłku chorobowego, nie mogła ona skorzystać z możliwości pomniejszenia składki za te okresy, czy też jej nieopłacenia. Dla zachowania dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego konieczne jest zapłacenie składki należnej na to ubezpieczenie. Skoro odwołująca się nie uiściła należnej składki, to brak było podstaw do uwzględnienia jej argumentacji.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniosła odwołująca się zaskarżając wyrok ten w całości. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został uzasadniony nieważnością postępowania, ze wskazaniem na istotne naruszenie przepisów postępowania tj. art 49 k.p.c. w zw. z art. 51 k.p.c. w zw. z art. 45 Konstytucji RP. Ponadto skarżąca podniosła, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do udzielenia odpowiedzi na pytanie: „czy sędzia, który brał udział w wydaniu prawomocnego orzeczenia, które następnie ma (może mieć) znaczenie prejudycjalne w innej

sprawie rozpatrywanej przed Sądem, może brać udział w rozpatrywaniu tejże kolejnej, innej sprawy czy też - z uwagi na treść art. 45 Konstytucji RP ewentualnie z uwagi na treść art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 § 1 k.p.c. - winien podlegać wyłączeniu od jej rozpoznania.”

Pełnomocnik odwołującej się wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji w całości i uwzględnienie odwołania w całości, oraz zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu wynagrodzenia za pomoc prawną z urzędu udzieloną odwołującej w postępowaniu o sporządzenie skargi kasacyjnej w postępowania kasacyjnym przed Sądem Najwyższym, według norm przepisanych, oświadczając przy tym, że koszty te nie zostały pokryte w całości ani w części; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odrzucenie skargi kasacyjnej ewentualnie jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że nie ma podstaw do przyjęcia, że przed Sądem drugiej instancji doszło do nieważności postępowania z uwagi na podnoszone w skardze kasacyjnej naruszenie art. 49 k.p.c. w zw. z art. 51 k.p.c. w zw. z art. 45 Konstytucji RP. Ten pogląd skarżąca uzasadnia tym, że „nie powinno mieć miejsca, rozpoznanie sprawy przez Sąd w składzie, którego orzekał Sędzia orzekający przy wydaniu wcześniej wyroku w sprawie zawisłej przed Sądem Okręgowym (sygn. IV Ua 20/19)”. W związku z podniesionymi przez skarżącą argumentami, należy wyjaśnić, że art. 49 k.p.c. dotyczy przypadku, gdy wyłącza się

sędziego od orzekania na wniosek jego lub strony. Jest to możliwe tylko wówczas, gdy istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Natomiast powołany art. 51 k.p.c. obliuguje sędziego do złożenia zawiadomienia o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia tylko w przypadkach wyłączenia zachodzącego z mocy samego prawa. „Jest to oczywiste, w takim bowiem przypadku – skoro wyłączenie to jest jedynie skutkiem działania prawa (jego mocy) – składanie wniosku o wyłączenie jest zbędne, a wniosek taki oraz – odpowiednio – żądanie sędziego są uzasadnione i niezbędne tylko w przypadkach opisanych w art. 49. Inaczej rzecz ujmując, zgodnie z komentowanym przepisem sędzia zawiadamia sąd tylko o podstawie swojego wyłączenia zachodzącej z mocy samego prawa, tj. z mocy art. 48” (J. Gudowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124, wyd. VI, red. T. Ereciński, Warszawa 2023, art. 51).

Należy uznać za utrwalony pogląd, że orzekanie przez sędziego mogącego podlegać wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c. (*iudicis suspecti*) nie prowadzi w świetle art. 379 k.p.c. do nieważności postępowania. Jedynie wydanie wyroku przez sędziego podlegającego wyłączeniu z mocy ustawy, tj. z jednej z przyczyn przewidzianych w art. 48 k.p.c., wywołuje nieważność postępowania na podstawie określonej w art. 379 pkt 4 k.p.c. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 12 października 2016 r., II CZ 98/16, (LEX nr 2148631) podkreślił, że „rozpoznanie sprawy z udziałem sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c. stanowi uchybienie procesowe, mogące mieć wpływ na wynik sprawy. Oczywiście dopiero wydanie wyroku przez sędziego podlegającego wyłączeniu z mocy ustawy, tj. z jednej z przyczyn przewidzianych w art. 48 k.p.c. wywołuje nieważność postępowania na podstawie określonej w art. 379 pkt 4 k.p.c.”

Jak wskazuje również doktryna, „rozpoznanie sprawy z udziałem sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c. może natomiast stanowić uchybienie procesowe mogące mieć wpływ na wynik sprawy. Jeżeli jednak strona nie złożyła wniosku o wyłączenie sędziego, to nie może w postępowaniu odwoławczym skutecznie podnieść zarzutu, iż doszło do naruszenia jej prawa do sądu.” (A. Partyk [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505(39). Tom I, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, art. 49).

W tym miejscu należy przypomnieć stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone m. in. w postanowieniu z 20 lutego 2013 r., III CSK 169/12, (OSNC 2013, nr 7-8, poz. 101), iż udział sędziego w składzie sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację, który uchylił orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, nie stanowi samoistnej przyczyny wyłączenia go ze składu tego sądu orzekającego w sprawie powtórnie. W sytuacji wyjątkowej możliwe jest jednak wyłączenie sędziego na wniosek strony, jeżeli w konkretnej sprawie, na skutek tego, że wyraził pogląd prawny rzutuający bezpośrednio na jej wynik, powstała uzasadniona wątpliwość co do jego bezstronności przy powtórным rozpoznawaniu sprawy na skutek ponownego wniesienia apelacji dotyczącej tego samego problemu prawnego (art. 49 k.p.c.).

Odwołująca się została powiadomiona o składzie Sądu drugiej instancji pismem z dnia 21 grudnia 2023 r. doręczonym 10 stycznia 2024 r. (k. 155-155). W niniejszym postępowaniu nie został złożony wniosek o wyłączenie sędziego. Tym samym nie można podzielić stanowiska skarżącej, że w sprawie doszło do nieważności postępowania. Nie ma więc podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji, czego skutkiem jest niemożliwość stwierdzenia, że odwołująca się wykazała, iż skarga kasacyjna powinna być przyjęta do rozpoznania z uwagi na nieważność postępowania spowodowaną w jej ocenie naruszeniem art. 49 k.p.c. w zw. z art. 51 k.p.c. w zw. z art. 45 Konstytucji RP.

Skarżąca konstruując przesłankę istotnego zagadnienia prawnego stawia pytanie „czy sędzia, który brał udział w wydaniu prawomocnego orzeczenia, które następnie ma (może mieć) znaczenie prejudycjalne w innej sprawie rozpatrywanej przed Sądem, może brać udział w rozpatrywaniu tejże kolejnej, innej sprawy czy też - z uwagi na treść art. 45 Konstytucji RP ewentualnie z uwagi na treść art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 § 1 k.p.c. - winien podlegać wyłączeniu od jej rozpoznania.” Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu lub zespołu przepisów, albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do

pewnego uregulowania prawnego. Z przedstawionych przez wnoszącą skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jakie są konkretne problemy prawne, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne). Sformułowane zagadnienie powinno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147; z 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). W związku z powołanym powyżej stanowiskiem orzecznictwa i doktryny nie można uznać, że w niniejszej sprawie występuje wskazane przez skarżącą „istotne zagadnienie prawne”.

Powołując się na powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]